

ZSOLNAI GYÖRGY (1986) Budapest

ZSOLNAI GYÖRGY

Térey János: A Legkisebb Jégkorszak

Jelenkor, 2015

Nehéz szabadulni attól a gondolattól, hogy Térey Jánost sajátos vonzódása a társadalom egy bizonyos földrajzi vagy éppen szociológiai értelemben körülhatárolható szeletének bemutatásához, a zenei betétekhez, a jelenetezéshez, a vágási technikához és egyéb speciális effektekhez (és így tovább) korunk egyik első számú magyar filmsorozat-forgatókönyvírójává avatja. Ezzel nem lebecsülni, sőt, inkább magasztalni szeretném a szerzőt: az unásig ismételt formák meghaladásának kísérlete, a szabadvers-sorokba tördelt mondatok alá kevert zenei világok, a fel-feltűnő dalszövegbetétek, a hiperrealista közeget, beszédmodot kifacsaró látomások egyaránt a legújabb filmsorozatok világának formanyelvéhez közelítik Térey művét. Nem állítom azonban, hogy *A Legkisebb Jégkorszak* egy az egyben forgatókönyvként lenne használható, de azt igen, hogy a szerző intenciói között kiemelt helyen szerepel a filmszerű megformálás igénye.

Melyek azok a jegyek, amelyek a sorozatszerűségre, a valódi series-szerűségre utalnak Térey művében? Ilyen jegy például az, hogy jelen kötet tulajdonképpen protagonistánélkül maradt. Amíg *A Legkisebb Jégkorszak* előzményeként olvasható *Protokoll* meglehetősen konzervatív módon egy világosan azonosítható főhőst, Mátrai Ágostont helyezett a fókuszába, addig jelen kötet esetében csak egymás körül kavargó, valódi szándékok és célok nélküli figurák tűnnek fel. Laza egymáshoz kapcsolódásuk a közösség hálóján túl az a jól körülhatárolható budapesti negyed, ahol a mai fogalmaink szerint a felső tízezer él. Mátrai Ágoston visszaminősül egyszerű, még csak nem is túlságosan érdekes szereplővé, és helyét nem is más szereplő veszi át (erre talán még az *Asztalizenében* megismert Labancz Győző lenne a legalkalmasabb), hanem a szereplők közötti véletlen struktúrája – ki kinek az ismerőse, szeretője, főnöke, beosztottja, erőszaktevője. Ebből a szempontból a Térey által felállított facebook-struktúra nagyban hasonlít ahhoz a strukturális kísérlethez (igaz, eléggé elnagyolt módon), amelyet Nadas Péter valósított meg a *Párhuzamos történetek* című művében. Egyszerű ismeretségek, elágazások, gráfokká rendezhető, csomópontként azonosítható kapcsolatok, amelyeket a véletlen (vagy ha úgy tetszik: a sors) esetenként köteteken át-

nyúló ereje képes csak értelmezni. A hegyvidéki társaság egyetlen tagja sem értelmezhető önmagában, csakis a társaság többi tagjához való viszonyrendszerén keresztül. Sznob karakterek, nemcsak gesztusaikban, affektálásukban, hanem ontológiájukban is. Ebbe a társaságba érkezett meg Mátrai, a *Protokoll* kívülálló protokollfőnöke, és ebben a társaságban végül el, oldódott fel végleg. A *Protokoll* híres kétfelé ágazó lezárásán egészen *A Legkisebb Jégkorszak*ig lehetett tanakodni. Ez a cliffhanger azonban új értelmet nyer *A Legkisebb Jégkorszak* évadjában: Mátrai mint Mátrai végső soron nem élte túl a *Protokollt*, hanem átvedlett olyan újjagdaggá, akikkel szemben korábban megtartotta a három lépés távolságot, akikről gúnyosan és iróniával beszélt.

Aztán ott van a series-eszköztár egyik rendkívül jellemző példája, a zenehasználat. Egy filmsorozat epizódjában nincs annyi lehetőség körülírni egy lelkiállapotot, elmélyíteni egy karaktert, árnyalni egy helyzetet, mint az írott műfajokban. Ezért a jelentéssűrítés szinte követelmény, amelynek képi és hangyi eszközei lehetnek: például egy szereplőről úgy tudhatjuk meg, milyen érdeklődéssel, ízléssel rendelkezik, hogy az autójába szállva milyen rádióállomásra teker, illetve milyen zeneszámot indít el a lejátszón keresztül. A megfelelő soundtrack kiválasztása a megfelelő eseménysorhoz egyben egy digitális kódként is működik, hiszen azokat a narratív tartalmakat, amelyeket a narrátor nem tud hitelesen vagy egyszerűen nem akar elmondani, zenévé kódolva közölheti a befogadóval. Hogyan másként lehetne közölni ironikusabban az olvasóval azt, hogy csakugyan „kizökkent az idő”, anélkül, hogy ki kellene mondani ezt az egykoron jól hangzó, de ma már banális félmondatot? Úgy, hogy például *A Legkisebb Jégkorszak* kétségkívül korszerűtlen miniszterelnökének, Radák Zoltánnak a temetésén a hangszóróból szűrődő, kötelező Bachba némi Portishead vegyül. Vagy úgy, hogy épp az otthonról a semmibe tartó Binder Gyula protokollfőnök (szintén az előzmény regény alakjának) autórádiójában a nyolcvanas évekből szólal meg a New Order „borús, színjózán” *World* című száma. Térey zenéhez való, tudatos viszonyát remekül jellemzi egyébként az a mini betéteszé, amit Szemerédy Alma nevű figurája fogalmaz meg Lana Del Rey mint énekesnő-jelenség kapcsán, mintegy mellékesen.

És a történet, jutunk-e egyről a kettőre? Szigorú értelemben nem. Az egyetlen történés a befagyás, a jégkorszakba való átlépés. Minden ehhez képest értelmeződik, és végső soron nem bizonyul még ez az apró glaciális sem alkalmasnak arra, hogy szétdúlja a valóságunkat. A magyarra belső ellenség tör, ha ironikusan akarnánk fogalmazni: a kertek alatt szöszmötölő magyar fundamentalisták, akik az utolsó könyvre teljesen szétdúlják a 2020-as év politikai kereteit. Igaz, ők nem többek papírmásé bábuknál, akiknek nincsenek valódi szándékaik, elképzeléseik, inkább csak ösztöneik. Megformálásuk elnagyolt, ábrázolásuk skicc-szerű, már-már parodisztikusnak mondható. Térey bizonyára szándékolta alakítja a fundamentalistákat félhülyékké, jelezve, hogy a történesek folyását nem lehetnek képesek ténylegesen alakítani. Fájó viszont a felismerés, hogy a kötet végén feltűnő diszkómészárlás és a 2015 novemberének közepén lezajlott párizsi terrortámadás között csak a történelem jelenlegi folyásába kódolt érzületek teremtenek kapcsolatot, valójában ugyanis semmiféle konkordancia nincsen a fiktív és a valóságos történés között. Érdekes, hogy a szélsőségek megerősödésének problémája mennyiben foglalkoztatja Téreyt, és hogy miként fogalmazza meg ezt szinte Michel Houellebecq *Behődolásának* hangulatához egészen közel eső módon ma, Magyarországon, egy képzeletbeli jövőbe vetítve a problémát. 2019–2020 nincsen olyan messze, de valóban a politikai sci-fi világába tartoznak a robbantató, merényletet elkövető magyar fundamentalisták talán éppúgy, mint a 2018-ban felálló jobbközép–baloldali/liberális nagykoalíció létrejötte is. De ez tényleg az író szabadsága; a ma leginkább égetőbb kérdése inkább az lehet, hogy mik azok az ideggócok, feszültségek, amelyek egy, a társadalom legapróbb rezdüléseire is oly fogékony alkotót arra késztetnek, hogy extrapolálva

azokat egy terrorba hajló, véres scenáriót vázoljon előtünk.

Visszatérve a történetességre: éppen annyira nincsen jelentősége egyik-másik epizódnak a kötet során, mint azoknak a betétjeleneteknek, amelyeket Labancz Győző rejtélyesen hallucinál hol visszavonuló szovjet katonákról, hol Eichmannról, hol Jókai asztaltársaságáról. A hely szelleme csupán ez a néhány jelenés, mondhatjuk, éppen úgy szellemek, mint a Normafa, Németvölgy, Istenhegy, Zugliget és a Svábhegy tipikus alakjai. Indifferens az egyes emberek sorsa, a társadalmi mobilitás oda-vissza ugráló görbéje mentén ki hol helyezkedik el aktuálisan, és végső soron Térey is e felismerés mentén, szenvtelenül, már-már defetistán tudósít kötetain átnyúló szereplőinek státusáról, legyen az az ellenszentes Kovács a *Protokollból* (aki pár sor erejéig itt is feltűnik), Tompa Henrik kritikusról az *Asztalizenéből* (aki kvázi-hajléktalanként remeteéletet él egy viskóban) vagy éppen Labancz Győzőről, aki vendéglős karrierjét konyhabútor-stúdió vezetésére cserélte. Hasonló indifferencia figyelhető meg magában a jégkorszak mint ötlet felhasználásában is, ami ráadásul remek zsánerképző erővel rendelkezik (és a *Fargo* című film, illetve sorozaton keresztül ugyancsak bír „popkulturális” konnotációkkal). A tél, a fagy, a fehér hó mint közeg nemcsak extrém helyzeteket, hanem emberi extremitásokat is kitermel magából. Elég csak a kötetbeli Franci botcsinálta túszejtésére gondolni, vagy a már említett politikai szélsőségek elhapódzására.

Térey könyörtelen teremtői cinizmusa végig-görög ezen a kötetben is, éppen úgy, ahogyan a jégkorszak. Hidegfejtű ítélete korunkról, amelyből ez a 2019–2020-as állapotfelmérés csíráztatható, olyan metsző, mint a *Legkisebb Jégkorszak* fiktív csodatele.

BÁNYAI TIBOR MÁRK (1979) Budapest

BÁNYAI TIBOR MÁRK

Keszthelyi Rezső: Emlék Kert

Kalligram, 2015

Keszthelyi Rezsőnek az ideai könyvhétre megjelent *Emlék Kert* című gyűjteményes kötete a költő válogatott és legújabb verseit, köztük korábbi költeményeinek átiratait tartalmazza. Fellapozva a vékonyka könyvet óhatatlanul az a benyomásunk támad, hogy az életmű összegzését, számvetést tartunk a kezünkben. Akár a véletlen műve, akár a tudatos szerkesztés eredménye, jelentésnek tűnik, hogy

a mintegy kilencven darab közül az utolsó éppen a századik, az utolsó számozott oldalon található.

A leghosszabb versek harminc-egynéhány, a leg-rövidebbek – és ezekből van több – két-három sorosak. Az 1994-es *Magánbeszéd* kötet *Biborka* ciklusától eltekintve Keszthelyi szűkszavúsága közismert. Ez a ritkán megszólaló, de annál igényesebb, csak a lényeg jelzésére szorítókozó költészet leginkább a hetvenes

